

ривожлантиришининг стратегик вазифаларини амалга ошириш самарадорлиги учун Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг масъулиятини оширишга доир биринчи навбатдаги чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПФ-5644-сонли фармони.

5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 8 январь кунги “Худудларни комплекс ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш бўйича секторлар фаолиятини янада такомиллаштиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-4102-сонли қарори.

6. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёевнинг Олий Мажлис палаталарининг қўшма мажлисидаги сўзлаган нутқи. 14.12.2016. // *Халқ сўзи*, 2016 йил 15 декабрь;

7. Matei A., Camelia G. Public Service in Romania and its Role in the Development of the Administrative Capacity // *Procedia Economics and Finance*. 2015. N 23. P. 982–985.

8. Buleca J., Mura L. Quantification of the efficiency of public administration by data envelopment analysis // *Procedia Economics and Finance*. 2014. N 15. P. 162–168.

9. Nomden K. L'évolution de la gestion des ressources humaines dans les administrations publiques de l'Union européenne // *Eirascope*. 2000. N 1. P. 25–27.

10. Андриянов В.Н., Трубников В.В. Эффективность местного самоуправления: критерии и показатели. // *Известия Иркутской государственной экономической академии*, 2012, № 1. -С. 140.

11. Фетисова Г.В. и Притула О.Д. Оценка эффективности деятельности органов местного самоуправления. // *Вестник Новгородского государственного университета*. 2014, №82. -С.45.

12. Васильева Е.И., Зерчанинова Т.Е., Ручкин А.В. Оценка эффективности деятельности государственных служащих. // *Управленческое консультирование*, 2016. – №4 (88). – С. 4-26.

13. Алижанова З.Р. Оценка эффективности управления в системе государственной службы (Assessment of management effectiveness in the public service system). *Социология власти (Sociology of power)*, 2010. – С. 195-202.

14. Турчинов А.И. Управление персоналом: Учебник. Изд. 2-е, доп. и перераб. Под общ. ред. А.И.Турчинова. – М.: Изд-во, РАГС, 2008. – С. 608.

15. Назаров Ш.Х. Методологические аспекты повышения конкурентоспособности регионов. // *Монография*. – Т.: IFMR, 2014. -С. 162–163.

16. Ўзбекистон Республикасининг “Давлат фуқаролик хизмати тўғрисида”ги қонуни, ЎРҚ-788-сон, 2022 йил 8 август.

17. <https://uza.uz/uz/posts/ixcham-va-samarali-boshqaruv-tizimini-yaratish-vazifasi-qoyildi-395898>.

18. <https://regulation.gov.uz/oz/d/68180> (давлат фуқаролик хизматчилари фаолият-и самарадорлигини баҳолаш услубиёти лойиҳаси).

КАМБАҒАЛЛИКНИНГ МОҲИЯТИ ВА УНИНГ ЭВОЛЮЦИОН-НАЗАРИЙ КОНЦЕПЦИЯЛАРИ

Холмирзаев Абдулхамид Хапизович -
Наманган муҳандислик-технология
институтини, “Бухгалтерия ҳисоби ва аудит”
кафедраси катта ўқитувчиси

 https://doi.org/10.55439/ECED/vol24_iss2/a26

Аннотация. Мазкур мақолада камбағаллик тушунчасининг мазмун-моҳияти ёритилган. Шунингдек, камбағаллик тушунчасининг эволюцион тарздаги изоҳлари тадқиқ этилган. Мақолада камбағалликни ифодаловчи турли тавсифлар келтирилган ҳамда муаллифнинг камбағалликни ифода этувчи назарий ёндашувлари шакллантирилган. Бундан ташқари, камбағалликни камайтириш бўйича турли ёндашувлар таҳлил қилиниб, таҳлиллар натижаларига асосан аҳолини бандлигини таъминлаш бўйича тавсиялар ишлаб чиқилган. Ушбу тавсиялар кўзланган асосий мақсад келгусида республикамиз аҳолисини турмуш даражасини янада яхшилашдир.

Калит сўзлар: камбағаллик, турмуш тарзи, ижтимоий табақа, ишсизлик, даромад, қамбағаллашган омма, бандлик, жамоат манфаатлари, минимал талаблар.

СУЩНОСТЬ БЕДНОСТИ И ЕЕ ЭВОЛЮЦИОННО-ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПОНЯТИЯ

Холмирзаев Абдулхамид Хапизович -
Наманганский инженерно-технологический
институт, Старший преподаватель кафедры
«Бухгалтерский учет и аудит»

Аннотация. В данной статье раскрыта сущность понятия бедности. Также исследованы эволюционные интерпретации концепции бедности. В статье представлены различные описания бедности и теоретические подходы автора к проблеме бедности. Кроме того, были проанализированы различные подходы к снижению бедности, и по результатам анализа выработаны рекомендации по обеспечению занятости населения. Основной целью данных рекомендаций является дальнейшее повышение уровня жизни населения нашей республики в будущем.

Ключевые слова: бедность, образ жизни, социальный класс, безработица, доход, обедневшие массы, занятость, общественный интерес, минимальные требования.

Kholmiraev Abdulkhamid Khapizovich -

*Namangan Institute of Engineering and Technology,
Senior teacher of the "Accounting and Auditing" department*

Abstract. This article describes the essence of the concept of poverty. Evolutionary interpretations of the concept of poverty are also explored. The article presents various descriptions of poverty and the author's theoretical approaches to poverty. In addition, various approaches to reducing poverty were analyzed, and based on the results of the analysis, recommendations were developed to ensure the employment of the population. The main goal of these recommendations is to further improve the standard of living of the population of our republic in the future.

Keywords: poverty, lifestyle, social class, unemployment, income, impoverished masses, employment, public interest, minimum requirements.

Кирриш. Камбағаллик инсоният тарихида иқтисодий ҳодиса сифатида азалдан бўлиб келган. Мавжуд назарий тушунчалар орқали камбағаллик иқтисодий категория сифатида турлича баҳоланади. Ушбу тушунчаларнинг қашшоқлик кўрсаткичлари мамлакатимиздаги салбий тенденцияни тавсифлайди. Камбағалликнинг иқтисодий оқибатлари кичик бизнес ва тадбиркорлик фаолиятига ўз салбий таъсирини кўрсатади. Бундай оқибатлар аҳолининг харид қобилияти пасайиши, талаб таркибининг паст нарх сегментига қараб ўзгариши ва умуман, кичик бизнес ва турли тадбиркорлик корхоналарининг иқтисодийтадаги ишбилармонлик муҳитига салбий таъсир кўрсатишида намоён бўлади.

Камбағаллик шахс ёки ижтимоий гуруҳ иқтисодий ҳолатининг ўзига хос хусусияти бўлиб, инсоннинг ҳаёт кечириши, меҳнат қобилиятини сақлаб қолиш ва насл беришда зарур бўлган минимал эҳтиёжларнинг маълум бир доирасини қондира олмасликни англатади. Шунинг учун камбағаллик жамият ва иқтисодиётда бир қатор салбий жараёнларни юзага келтиради. Камбағаллик бир қатор объектив ва субъектив сабаблар туфайли туғилишнинг кўпайишига сабаб бўлади.

«Камбағаллик» тушунчасининг талқини турли хил ўзгаришларга дуч келди. Унинг табиати ва сабаблари, шубҳасиз, ҳар доим олимларнинг диққат марказидан жой эгаллаб келган. Социологлар кўпинча камбағалликни жамият ижтимоий ҳаётининг табиий ҳодисаси деб қарайдилар. Камбағаллик ижтимоий-иқтисодий ҳодиса сифатида мамлакатнинг иқтисодий ривожланиш даражаси билан бевосита боғлиқ, шунинг учун унинг намоён бўлиш шакллари вақт ва маконда фарқланади. Камбағалликнинг пайдо бўлиш жараёнлари ўзига хос тарихни яратган.

Камбағаллик қадим замонлардан мавжуд ва ҳозирги даврда жаҳон мамлакатларининг муайян аҳоли қатламини қамраб олган. Аниқроқ айтсак, камбағаллик турли давлатларда турлича даражаларда намоён бўлиб, бугунги кунда ҳам кенг тарқалган.

Иқтисодий таълимотлар тарихида камбағаллик бир қатор иқтисодчи олимларнинг эътиборини тортди. Осиё, антик ва феодал жамиятларида бой ва қамбағалларга бўлиниш инсоннинг шахсий қобилиятига унчалик боғлиқ бўлмаган: эҳтиёжлар даражаси ва уларни қондиришлик шахснинг синфий ва ҳуқуқий ҳолатига боғлиқ эди. Чунки у даврларда турли ижтимоий гуруҳлар турли хил турмуш тарзига эга эди. Шунинг учун қуйи табақаларнинг юқори қатламларнинг обрўли турмуш тарзига риоя этишлари мумкин эмаслиги одатий ҳаёт меъёрлари сифатида қабул қилинган.

Мавзуга оид адабиётлар таҳлили. Камбағаллик муаммоларини ҳал этишга қадимдан социологлар, иқтисодчи ва файласуфлар томонидан олиб борилган тадқиқотлар туфайли бебаҳо ҳисса қўшиб келинган. Дастлаб қадимги файласуфлар: Конфуций, Ксенофон, Платон, Аристотел асарларида даромадларни нотекис тақсимлаш муаммоси ўрганилган. Улар жамиятда барқарорликни сақлаш учун синфларга бўлиниш ва имтиёзларни тақсимлашда адолат тамойилига асосланиш керак, деган фикрни билдирдилар [3, 11 б.]. Масалан, қадимги Юнонистон файласуфлари ижтимоий табақаланиш моделини биринчи бўлиб тан олишга ҳаракат қилдилар. Жумладан, «...Платон ўзининг «Давлат» (милоддан аввалги 428-347 й.й.) асарида жамиятнинг икки қисмдан иборат табақаланишини кўрсатади. Бир қисми бойлардан, иккинчи қисми камбағаллардан иборат бўлиб, улар бирга яшаб туриб, бир-бирларига қарши фитна уюштирадилар» [12, 843 б.], деган тасаввурлар оммалашган.

Гегел камбағаллик ва бойликнинг турли хусусиятларини изоҳлаб берди. Гегел, камбағалликни шахснинг ва умуман жамиятнинг маълум бир ҳолати сифатида ҳаракат қилувчи ижтимоий ҳодиса тарзида кўриб, «камбағал синф», «камбағаллик», «қамбағаллашган омма», «муҳтож» тушунчаларини илгари сурди. Шунингдек, у камбағалликнинг икки томонини ажратиб кўрсатди. Биринчиси объектив бўлиб, у мавжуд шароитларга боғлиқ бўлса, иккинчиси субъек-

тив бўлиб, ахлоқий субъект соҳасини қамраб олади [5, 530 б.].

Француз олими П.Ж. Прудон (1809-1865) томонидан камбағаллик ҳақида қизиқарли фикрлар билдирилган. Унинг фикрича, камбағаллик, ижтимоий неъмат эди. П.Ж.Прудон камбағалликнинг икки турини ажратиб кўрсатди. У биринчисини қиёсий ёки нисбий, иккинчисини эса мутлақ деб ҳисоблаган. Нисбий камбағаллик ишлаб чиқариш ва истеъмолнинг кенгайиши натижасидир [7, 29 б.]. У фақат меҳнат унумдорлигининг доимий ошишигина камбағалликни енгиш учун ҳақиқий истиқболларни очади, деб ҳисоблаган.

Хусусан, Ч.Бут ва С.Раунтри асарлари камбағаллик ҳақидаги билимлар бўйича академик тадқиқотлар учун асос яратди ва кўплаб мамлакатлар сиёсатига бевосита таъсир кўрсатди. Камбағалликнинг асосини шахснинг ижтимоий ҳаётга муносабати, яъни кийим-кечак, озиқ-овқат, уй-жой каби энг асосий эҳтиёжларини қондириш эди [12, 844 б.].

Ч.Бут камбағалларни оила учун ҳафтасига мунтазам даромадга эга бўлган ва етарли деб ҳисобланган одамлар деб атаган. Кимнинг ҳафталик даромади белгиланганидан кам бўлса, Ч.Бутнинг сўзларига кўра, бу тоифадаги кишилар жуда камбағалларга тегишли эди. Ч.Бут нуқтаи назаридан, «камбағаллар – бу маълум бир мамлакатда одатий ҳаёт стандартларига мувофиқ эҳтиёжлари қондирилмаганлар»дир [4].

Француз иқтисодчиси Ф. Ле Плей камбағалликнинг мутлақ мезони сифатида оила бюджети асосида ҳисобланган камбағалликни олди. Фақатгина инсоннинг жисмоний яшаши учун зарур нарса ҳисобга олинди, шунинг учун харажатларнинг катта қисми озиқ-овқатга тўғри келди. Шунга кўра, мос равишда таълим ва турли ижтимоий эҳтиёжлар учун харажатлар оила бюджетидаги харажатларнинг энг кичик қисмини эгаллади [12, 844 б.].

Неолиберализм тарафдори Ф. фон Хайек «камбағаллик»ни ўрганар экан, инсоният жамияти учун бу ҳодиса муқаррар, шунинг учун у жамоат манфаати учун фойдали бўлиши керак, деб таъкидлади. Ф. фон Хайек бошқа ўтмишдошлар сингари давлат таъсирини чекловчи чора-тадбирлар орқали кўриб чиқди ва шахснинг ташқи омиллар таъсирида қашшоқликка учраши мумкинлигини ҳисобга олмаган ҳолда қашшоқлиги учун шахсни жавобгарликка тортди [13, 176 б.].

Фикримизча, камбағаллик – инсон ёки оиланинг зарур ва муҳим эҳтиёжларини қондиришга имкон бермайдиган муҳтожлик аломати бўлиб, ҳаётининг шарт-шароитлар, воситалар етишмаслигини англатади. Камбағаллик замонавий жамиятнинг энг кескин ижтимоий муаммоларидан бири ҳисобланади. Аслида мамла-

катдаги «иқтисодий мақсадлар иқтисодий ўсишни қувватлаш, макроиқтисодий мувозанатга эришиш, инвестиция жараёнлари барқарор ривожлантириш бўлса, ижтимоий мақсадлар биринчи ўринда аҳоли бандлиги, аҳоли даромадлари оширилиши ва камбағаллик қисқартирилишидир» [2, 116-117 б.].

Иқтисодий адабиётларда камбағаллик тушунчасининг ягона таърифи йўқ. Масалан, Жаҳон банки тадқиқотчилари қашшоқликни энг кам турмуш даражасини сақлаб қолишнинг имкони йўқлиги деб билдилар. Ўз навбатида, британиялик иқтисодчи Э.Тирлволлнинг таъкидлашича, қашшоқлик нафақат даромад ва истеъмол даражасининг пастлиги, балки кўпинча инсон ривожланишининг паст даражаси, биринчи навбатда, таълим олиш (ёки унинг етишмаслиги) ва сифатли тиббий хизматлар кўрсатиш имконияти йўқлигидир. Бундан ташқари, Э.Тирлволл шунингдек, камбағаллар кўпинча кучсизлик, заифлик ва кўркув туйғусини ҳис қилишларини алоҳида эътироф этади. Чунки бой фуқароларга нисбатан кўпроқ хавф остида ва деярли мумкин бўлган чегаралардан ташқарида яшайдилар [9, 678 б.]. Демак, камбағаллик туфайли инсоннинг нафақат турмуш тарзини сақлаб қолиш, балки унинг руҳий хиссиётларини тиклаш ҳам инсон омилининг ўзига хос муаммоларидан ҳисобланади.

М.П. Тодаро ва С.Смит шунингдек, ҳозирги шароитда камбағал мамлакатларнинг мутлақ кўпчилигида, кенг қашшоқлик шароитида аҳолининг бой қатламлари ўз жамғармалари ва маблағларини кўпайтиришга интилмаётганлиги ҳам алоҳида тўхталиб ўтадилар [10, 860 б.]. Чунки камбағаллик муаммосини ҳал қилиш учун умуман, ички бозорда истеъмолни кенгайтириш, инсон капитали сифатини яхшилаш, кенгайтириш ва мамлакатда ишбилармонлик фаоллигини ошириш зарур тадбирлардан ҳисобланади.

П.Таунсенд нисбий камбағалликка катта аҳамият берган. П.Таунсенд томонидан қўлланилган асосий далил мутлақ камбағалликни бартараф этиш Англиядаги камбағалларга ижтимоий ёрдам кўрсатиш билан содир бўлишини англатарди, уларнинг турмуш даражаси жамиятдаги ўртача кўрсаткичга нисбатан 50 ва 60-йилларда 40-йиллардагидан яхшироқ эмас эди [11].

Нобель мукофоти лауреати, америкалик иқтисодчи Ж. Стиглицнинг фикрича, «камбағаллик омил сифатида вертикал ҳаракатчанлик пасайишига, айниқса, узоқ муддатли «ҳисса қўшади» ва бутун аҳолининг меҳнат унумдорлигини пасайтиради» [8, 161 б.].

Тадқиқот методологияси. Тадқиқотнинг методологик асоси тадбиркорлик фаолияти орқали камбағаллик даражасини пасайтиришни

таъминлаш ва аҳоли даромадлари самарадорлигини ошириш. Таҳлил жараёнида таққослаш, тизимли таҳлил усулларидан фойдаланилган.

Таҳлил ва натижалар. Кузатув методи орқали тадбиркорлик ҳолати баҳоланган ва абстракт-мантиқий фикрлаш орқали тегишли ҳулосалар шакллантирилган.

Жаҳон ҳамжамиятининг ушбу муаммони ҳал этиш йўллари топишга қаратилган саъй-ҳаракатлари жуда аниқ, чунки давлатларнинг барқарор ижтимоий-иқтисодий ривожланиши, халқларнинг бирлашиши ва фаровонлиги шароитида юз беради. Бу эса ҳозирги ишнинг вазифаси, яъни камбағалликнинг олдини олиш ва эҳтимол уни камайтириш мақсадида камбағалликка қарши курашиш бўйича хорижий ва маҳаллий тажрибани ўрганишни олдиндан белгилаб беради.

Россияда камбағаллик муаммоси ХХ асрнинг сўнгги чорагидан маҳаллий иқтисодчилар томонидан тобора кенг ўрганила бошлади. Трансформацион ислохотларнинг дастлабки босқичида неолиберал ислохотчилар бозор эркинликлари тарафдорлари бўлган ҳолда, ўз назарий конструкцияларида мамлакат аҳолисининг қашшоқлашувига йўл қўймаслик бўйича

институционал чора-тадбирларга унчалик катта аҳамият бермадилар. Ўз-ўзидан, нотўғри ўйланган иқтисодий ислохотлар кам даромадли кишиларнинг кескин кўпайишига олиб келди.

Россиялик тадқиқотчиларнинг аксарияти О.Белокрилова, Т.Заславская, Н.Волгин, А.Махмутов, Н.Римашевская камбағалликнинг ўзига хос хусусиятлари, унинг турлари билан бир қаторда, аҳоли даромадларини ошириш бўйича давлат сиёсатини амалга ошириш тарафдорлари, энг заиф қатламларни ижтимоий ҳимоя қилиш чоралари бўйича таклифлар киритадилар [1, 102 б.].

Камбағаллик муаммосига замонавий ёндашувлар тизимининг асосчиларидан бири ҳақли равишда машҳур инглиз социологи С. Роунтри бўлиб, унинг XIX-XX асрларда олиб борган ишлари бундай кўпқиррали ҳодисани кейинчалик ўрганиб, унинг асосини яратди. Бу тадқиқотлар, камбағалликни асосий эҳтиёжлар асосида ўрганиш, камбағалликни яшаш учун зарур ресурслар етишмаслиги сифатида талқин этиш, камбағаллик чегарасини аниқлаш ва бошқа бир қатор асосий тушунчалар тизимини шакллантирди.

1-жадвал

Хорижий ва маҳаллий олимлар асарларида камбағаллик тушунчасининг тавсифланиши

Камбағаллик тушунчаси	
Пьер-Жозеф Прудон	«...цивилизация ҳолатида киши, ўз танасини сақлаб қолиш ва руҳини ривожлантириш учун кўп ҳам эмас, кам ҳам эмас зарур нарсани меҳнат билан олади. Ишлаб чиқариш ва истеъмолчимизнинг бу қатъий ўзаро чекланишини, мен камбағаллик деб атайман...» (Камбағаллик иқтисодий тамойил сифатида (1908 й.))
Питер Таунсенд	«Агар жисмоний шахслар, оилалар ва аҳоли қатламлари, ўзлари яшайдиган жамиятда кенг тарқалган озуқалар турларига, шунингдек, ҳаёт, меҳнат ва дам олиш шароитлари билан таъминлаш учун етарли ресурсларга эга бўлмасалар, у ҳолда уларни камбағаллик ҳолатида, деб ҳисоблаш мумкин. Уларнинг ресурслари шахс ёки оилага нисбатан, ўртача ҳажмдан анча паст бўлиб, ҳақиқатда бундай жамият оддий муносабатлар, ҳаётини анъаналар ва фаолиятдан четлатилган ҳисобланади» (Буюк Британияда камбағаллик (1979 й.))
С.Н. Быкова, В.П. Любин	«Камбағаллик – нисбий тушунча. Бу даромаднинг йўқлиги эмас, балки жамиятнинг бошқа аъзолари даромадларига нисбатан даромад қиймати етарли эмаслигидир» (Русча ва италянча камбағаллик (1993 й.))
С.С. Ярошенко	«Камбағаллик – инсон, ижтимоий гуруҳнинг, мамлакатнинг умумий қабул қилинган яшаш шароитларини сақлаб қолиш учун зарур ресурслар йўқлиги ёки етишмаслиги билан ажралиб турувчи ҳолати» (Гендерни истисно қилиш режимидаги камбағаллик (2010)).
Замонавий иқтисодий луғат	«Камбағаллик – шахс, оила, минтақа, давлат учун оддий ҳаёт ва ҳаётини фаолият учун мавжуд бўлган мулк қадриятлар, товарлар, пулларнинг ҳаддан ташқари етишмаслиги» (Современный экономический словарь. URL: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_67315/)
Википедия – эркин энциклопедия	«Камбағаллик – шахс ёки ижтимоий гуруҳнинг иқтисодий ҳолатига хос хусусият бўлиб, жамиятда ҳаёт, меҳнат қобилияти ва насли сақлаб қолиш учун зарур минимал эҳтиёжларнинг маълум бир доирасини қондира олмаслиқдир» (https://ru.wikipedia.org/wiki/Бедность)

Манба: муаллифнинг турли илмий манбалар асосида ишланмаси.

Хусусан, ўзбек иқтисодчиларидан К.С.Саидов, М.М.Мухаммедов «камбағаллик тоифаси – кишиларнинг моддий таъминланмаганлигининг ўзига хос ҳолати бўлиб, бунда бир киши ёки оиланинг даромади ҳаёт фаолияти учун ижтимоий-зарурий истеъмол даражасини таъминлашга имкон бермайди», деб қайд этадилар. Уларнинг фикрича, камбағаллик ҳар бир иқти-

содий тизимга хос бўлиб, у кескинлашиб бориши мумкин.

Иқтисодчи Ш. Мусафақулов камбағалликка нисбатан ўз ёндашувини баён этиб, “камбағаллик” – турмуш кечириш, меҳнат лаёқатини сақлаб туриш, авлодлар узвийлигини давом эттириш учун зарур энг кам эҳтиёжларни қондириш имкониятига эга бўлмаган шахс ёки ижти-

мой гуруҳлар иқтисодий аҳволининг кўрсаткичидир”, деб таъкидлаб ўтади[6]. Камбағаллик ҳолати ресурсларнинг узоқ муддат давомида етарли бўлмаслигини аввалги жамғармалар билан ҳам, қиммат товарларни харид қилишдан вақтинча тежаш ҳисобига тўпланган маблағ билан ҳам қоплаш имконияти мавжуд эмаслигини кўрсатади.

Хулоса ва таклифлар. Камбағаллик имкониятсизлик, у инсоннинг қийинчиликларини англаувчи тушунча бўлиб, ҳатто мавжудлик учун минимал талабларни қондиришга имкон бермайди. Камбағаллик нафақат даромад етишмаслигини англатади, балки журъатсизлик, кучсизлик ва юқори иқтисодий ишончсизликни ҳам бошдан кечиришни англатади. Жамиятни ташкил этувчи шахслар ёки оилаларга тегишли турли ресурсларнинг ўртача ҳажмдан анча паст бўлиб, ҳақиқатда бундай жамият оддий муносабатлар, ҳаётини анъаналар ва фаолиятдан четлатилган тақдирда камбағаллик юзага келади. Камбағалликни, фикримизча, қуйидагича дара-

жаларда таснифлаш ва даражаларга тегишлилиги бўйича аҳолини камбағалликдан чиқариш чораларини кўриш мумкин:

- аҳоли молиявий ҳолати барқарорлигининг **жуда паст** даражаси.
- аҳоли молиявий ҳолати барқарорлигининг **ўрта паст** даражаси.
- аҳоли молиявий ҳолати барқарорлигининг **энг паст** даражаси.
- аҳоли молиявий ҳолати барқарорлигининг **инқироз** даражаси.

Юқоридаги тавсияларимизга асосан аҳоли молиявий ҳолати барқарорлигининг мазкур даражалар кесимида таҳлил қилсак ва вақтида тегишли чора-тадбирларга асосан аҳоли бандлигини таъминласак, мамлакат иқтисодиётга катта наф келтирган бўлаемиз. Шундай қилиб, тадбиркорлик субъектлари сонини кўпайтириш ва аҳолининг иш билан бандлигини доимо мониторингдан ўтказиб туриш келажакда мамлакат иқтисодиётини юксалтиришга хизмат қилади.

Манба ва фойдаланилган адабиётлар:

1. Александров Е.Л., Александрова О.Е. Меры борьбы бедностью: Зарубежный и отечественный опыт. // *Фундаментальные исследования*, 2015. С.102.
2. Арипов О.А. Ўзбекистонда кичик бизнесни давлат томонидан тартибга солиш ва ишбилармонлик муҳитини ривожлантириш. – Т.: «Lesson Press» нашриёти. 2021. 116-117-бетлар.
3. Беглова Е.И. *Бедность как социально-экономическое явление. Автореф. дисс. на соискан. ученой степени докт. экон. наук*, 2014. С. 11.
4. Boot Ch. *Life and London of the people in London [Electronic resource] / Ch. Boot. – URL: https://archive.org/details/lifelabourofpeop07bootiala.*
5. Гегель. *Политические произведения. – М.: Наука, 1987. – 530 с.*
6. Мустафақулов Ш.И., Муродуллаев Н., Хамидов Р. *Ўзбекистонда камбағалликни аниқлаш ва қисқартириш давлат сиёсати даражасида. // Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar. 1-son, yanvar-fevral, 2020-yil.*
7. Прудон, П.-Ж. *Бедность как экономический принцип: пер. с фр. / П.-Ж. Прудон. – М.: Посредник, 1908. – 29 с.*
8. Стиглиц Дж. *Цена неравенства. Чем расслоение общества грозит нашему будущему: [пер. с англ.]. – М.: Эксмо, 2015. С. 161.*
9. Thirlwall A.P. *Economics of Development. Theory and Evidence (Ninth Edition) / A.P.Thirlwall. - Palgrave Macmillan, 2011. - 678 p.*
10. *Todaro M.P., Smith S.C. Economic Development (12th Edition) / M.P. Todaro, S.C. Smith. – Pearson Education Limited, 2015. – 860 p.*
11. *Townsend P. Poverty in the United Kingdom / P. Townsend // Univ. of California. – Berkeley, 1979.*
12. Шугаева И.В. *Методологические аспекты феномена бедности в современном обществе. // Электронное научное издание «Ученые заметки ТОГУ» 2016, Том 7, №4, С. 843.*
13. Хайек, Ф. А. фон, *Дорога к рабству: пер. с англ. / Ф. А. Хайек. – М.: Экономика, 1992. – 176 с.*
14. Собиров О.О. *Хўжалик юритувчи субъектларда бошқарув ҳисобини такомиллаштириш йўналишлари. (PhD) Диссертация иши. – Т.: ТМИ, 2022 й.*
15. Собиров О.О. *Бошқарув ҳисобининг моҳияти ва уни ташкил этишида харажатларнинг ўрни. Scientific Journal of "Internatsional Finance & Accounting". – Т.: ТМИ, 2022 йил август. Issue 4. 1-10-б.*

doi https://doi.org/10.55439/ECED/vol24_iss2/a27

INSON KAPITALIGA SARMOYA YANGI O'ZBEKISTONNING FAROVONLIGI KAFOLATI

Numanova Madina Latif qizi -
TDIU huzuridagi "O'zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirishning ilmiy asoslari va muammolari" ilmiy tadqiqot markazi, kichik ilmiy xodim

Annotatsiya. O'zbekistonda innovatsion ta'lim rivojlanishi inson kapitalini shakllantirishda yangi tendensiyalarni keltirib chiqarmoqda. Inson va uning bilim va ko'nikmalari davlat iqtisodiyotining asosiy omili hisoblangan inson kapitali, davlatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini ustuvor yo'nalishi hisoblanadi. Universitetlarning inson kapitalini shakllantirishdagi zamonaviy tendensiyalarning nomuvofiqligi, ularning rivojlanishi jarayonida ular oldida turgan yangi vazifalarni ko'rsatmoqda. Ma'lumki, inson kapitali uni boshqarishning ongli, maqsadli va tizimli jarayoni shartidagina shakllanishi mumkin. Rivojlangan mamlakatlar tajribasi va amaliyoti ko'rsatmoqdaki, inson kapitaliga yo'naltirilgan investitsiya mamlakatning yuksak rivojlanishiga olib boradi. Shuning uchun, mamlakatimizning tezkor rivojlanishiga hissa qo'shmoqchi bo'lsak, biz birinchi o'rinda investitsiyani ta'lim tarbiyaga yo'naltirishimiz zarur.

Kalit so'zlar: inson kapitali, innovatsion rivojlanish, oliy ta'lim, ta'lim, kadrlar salohiyati.